

HUMANITIES INSTITUTE
Feruza Shermatova-Omerani, Ph.D.

FUJI-YAMA / FUDZIYAMADAGI KADIR TÜN (1973) Cengiz Aytmatov (1928–2008)

Kaynakçalar:

Kitaplar:

Aitmatov, Ch. T. (2018). *Fudziyamadagi kadir tün* In *Chygarmalarynyn on tomduk toluk jyyndagy* (Vol. 7). Uluu Toolor.

Aytmatov, C., & Muhammedcanov, K. (2021). *Fuji-Yama* (M. Özgül, Çev.). Ketebe Yayınları.

Film:

Kyrgyzfilm Film Stüdyosu. (2020, 10 Mart). *Fujiyama'ya tırmanış* (1988), yönetmen Bolotbek Şamşiev [Video]. [YouTube](#)

GENEL BILGI

Yazar

Kırgız edebiyatının ve Sovyet dönemi Türk dünyasının önde gelen yazarlarından biri olan Cengiz Aytmatov (1928–2008), Kırgızistan'ın Talas bölgesindeki Şeker köyünde doğmuştur. Babası Törekul Aytmatov, Stalin dönemindeki tasfiyelerin kurbanı olmuş; annesi Nagima Aytmatova ise onu zor koşullar altında yetiştirmiştir. Bu aile geçmişi, Aytmatov'un eserlerinde güçlü anne figürleri, insanın zorluklar karşısındaki direnci ve ahlaki sorumluluk gibi temaların gelişmesinde etkili olmuştur.

Kırgızca ve Rusçayı edebî düzeyde kullanabilen iki dilli bir yazar olan Aytmatov, edebiyat hayatına 1952 yılında *Ak Caan* (*Beyaz Yağmur*), *Tünkü Sugat* (*Gece Sulaması*) ve *Asma Köprü* (*Asma Köprü*) adlı öykülerle başlamıştır. Edebî başarısını *Betme-bet* (*Yüzyüze*, 1958) ile ortaya koymuş, ardından yayımlanan *Cemile* (*Jamiliya*, 1959) eseriyle uluslararası tanınırlığa ulaşmıştır.

Povesti gor i stepey (*Dağlar ve Bozkırlar Hikâyeleri*, 1963) adlı öykü derlemesi Lenin Ödülü'ne layık görülmüştür. *Kızıl Cooçuk Calcalım* (*Selvi Boylum Al Yazmalım*), *Boto Köz Bulak* (*Deve Gözü*), *Birinci Mugalim* (*İlk Öğretmen*) ve *Samançının Colu* (*Toprak Ana*, 1963) gibi eserlerinde ahlaki, toplumsal ve felsefi meseleleri ele almıştır.

Daha sonraki eserleri arasında *Canıbarım, Gülsarım!* (*Elveda Gülsarı*), *Ak Keme* (*Beyaz Gemi*), *Erte Cazdagı Turnalar* (*Erken Gelen Turnalar*), *Deñiz Boyloy Cortkon Ala Döböt* (*Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek*), *Kılım Karıtar Bir Kün* (*Gün Olur Asra Bedel*), *Kıyamat* (*Kıyamef*), *Kassandra Tamgası* (*Kassandra Damgası*) ve *Toolor Kulaganda: Kızkayıp* (*Dağlar Devrildiğinde: Ebedî Gelin*, 2006) bulunmaktadır. Bu yapıtlar, halk kültürü, toplumsal eleştiri ve çevresel sorunları insanlık değerleri çerçevesinde ele almaktadır.

Roman ve öykülerinin yanı sıra deneme ve söyleşi türünde eserler de veren Aytmatov, *V Soavtorstve, S Zemlyoyu i Vodoy* (*Toprak ve Su ile Ortak Yazarlık*) adlı çalışmasında insan onuru, emek ve doğayla uyum konusundaki düşüncelerini yansıtmıştır.

Tiyatro Oyunu

Aytmatov ile Kazak oyun yazarı Kaltay Muhametzhannov'un birlikte yazdığı *Fuji-Yama* adlı oyun, 1973 yılında *Voskhozhdenie na Fudziyamu* (*Fuji Dağı'na Tırmanış*) adıyla küçük bir kitap olarak yayımlandı.

Moskova'daki Sovremennik Tiyatrosu'nda başarıyla sahnelenmesinin ardından büyük ilgi gören oyun, Sovyetler Birliği'nin yanı sıra Londra ve Tokyo'da da sahnelendi. 1975 yılında Washington'daki Arena Stage'de sahnelenen oyun, burada gösterime sunulan ilk Sovyet oyunu olarak bilinir.

Oyunun Kırgızca versiyonu 1977'de *Fudziyamadağı kadır tün (Fuji Dağı'nda Kutsal Gece)* adıyla yayımlandı. İngilizce çevirisi Nicholas Bethell tarafından *Ascent of Mount Fuji* adıyla yapılmış ve 1975'te yayımlanmıştır. Mehmet Özgül'ün Türkçe çevirisi ise *Fuji-Yama* adıyla 2018'de yayımlanmıştır.

Oyun, 1989 yılında yönetmen Bolotbek Şamşiyev tarafından *Voskhozhdenie na Fudziyamu (The Ascent of Fujiyama)* adıyla sinemaya uyarlanmış ve Kırgızfilm stüdyosunda çekilmiştir.

Arka Plan

Aytmatov, eseri başlangıçta bir uzun öykü olarak tasarlamıştı. Bu fikrini Kazak yazar ve oyun yazarı Kaltay Muhametzhanoğlu'la paylaştı. Muhametzhanoğlu, konunun tiyatro oyunu olarak daha etkili olacağını düşündü. Bunun üzerine iki yazar eseri birlikte geliştirmeye başladı. Aytmatov Kırgızca, Muhametzhanoğlu ise Kazakça çalışıyor; fikirlerini birbirleriyle paylaşarak metni birlikte şekillendiriyorlardı. Sonunda oyunun son hâlini Rusça olarak tamamladılar.

KİŞİLER

Dosbergen – Almagül kolektif çiftliğinde çalışan bir ziraat mühendisi

Almagül – Dosbergen'in eşi, coğrafya öğretmeni

Mambet – tarih öğretmeni

Anvar – Mambet'in eşi, doktor

İosif Tataeviç (Osıpbey) – bilim doktoru

İsabek – gazeteci ve yazar

Gülcan – İsabek'in eşi, oyuncu

Ayşe Apa – emekli öğretmen

ÖZET

Olaylar 1960'lı yıllarda geçer. Dosbergen, arkadaşları İosif, İsabek, Mambet, Anvar ve Gülcan'ı dağın zirvesindeki yemyeşil bir yaylaya davet eder. Eski öğrencilerinin isteği üzerine, bir zamanlar onlara anneleri gibi sahip çıkan ilk öğretmenleri Ayşe Apa da gruba katılır.

Bir araya geldiklerinde, tartışmalı bir şiiri nedeniyle okuldan atılan arkadaşları Sabır'ı hatırlar ve onun kim tarafından ihbar edildiğini tartışırlar. Ayşe Apa, Mambet'e sessizce destek olur. Sabır'ın başına gelenleri hatırladıkça üzülür ve öğrencilerinin ona nasıl davrandığını öğrenince büyük bir hayal kırıklığı yaşar.

Daha sonra İosif, tepeden aşağı taş atmayı önerir. Ertesi sabah, aşağıda bir adamın taşlardan biri nedeniyle öldüğü ortaya çıkar. İosif ve İsabek sorumluluğu üstlenmekten kaçınırken, yaşananların sonuçlarıyla tek başına Mambet yüzleşmek zorunda kalır.

OLAYLAR

Akşam Karşılaşması Akşam saatlerinde işçi kıyafetleri giymiş bir adam, siyahlar içindeki bir gelin ve damadı arkadaşlarıyla birlikte gördü. Genç çift, evliliklerini resmî olarak kaydettirmek için şehre giden otobüse yetişemediklerini ve bu yüzden yoldan geçen bir araç bulmaya çalıştıklarını anlattı. Birkaç araba yanlarından durmadan geçti. Bunlar, kolhozun ziraat mühendisi Dosbergen'e ait resmî araçlardı ve hepsi hızla ilerliyordu. Sonunda başka bir araba durdu ve yeni evliler bu araca binerek yollarına devam ettiler.

Dağda Bir Akşam Yaz ortasında bir cumartesi akşamı, dağın tepesindeki geniş ve yemyeşil bir düzlükte arkadaşlar bir araya geldi. İnsan eli değmemiş gibi görünen bu yerde çalılar ve çam ağaçları vardı. Dosbergen, arkadaşlarını ve eski sınıf arkadaşlarını buraya davet etmişti. Profesör İosif Tataeviç resmî kıyafetleriyle gelirken, diğerleri daha rahat giyinmiş ve doğanın tadını çıkarıyordu.

Eski Dostlar Arkadaşlar sohbet ederek hayatlarından ve yaptıkları işlerden söz ettiler. Dosbergen ziraat mühendisi, İosif bilim insanı, Mambet tarih öğretmeni, İsabek ise uluslararası gazeteciydi. Yoğun işleri nedeniyle böyle bir araya gelmeleri pek sık mümkün olmuyordu. İosif çevrenin güzelliğine hayran kaldı. İsabek ve Mambet ise bu manzarayı daha önce hiç fark etmediklerini söylediler. Dosbergen, artık buraya arabayla kolayca ulaşılabilirliğini anlattı.

İosif aşağıdaki köyü sorduğunda Dosbergen, buranın kendi kolhozu olduğunu söyledi. Mambet, köylülerin kendilerinden daha yüksek konumda bulunan insanlara genellikle pek dikkat etmediğini söyleyerek şaka yaptı. İsabek ise Mambet'in bu alaycı sözleriyle dalga geçti.

Sabır'dan Söz Açılınca Transistörlü radyoda havanın bozacağı ve yağmur yağacağı duyurulunca, arkadaşların aklına Sabır geldi. Sabır, çocukluk yıllarını ve yağmurlu günleri anlatan bir şiir yazmıştı. Şiirinde, yağmur yağarken çadırın içinde annesinin dizlerine yaslandığını, babasının paltosuna sarınıp oturduğunu anlatıyordu. Arkadaşları, Sabır'ın hayatının bir gün böyle değişeceğini o zamanlar hiç kimsenin düşünemeyeceğini söylediler. Onu son görüşlerinin üzerinden yirmi beş, belki de otuz yıl geçmişti.

Fuji Dağı Dosbergen, bu Kırgız tepesine "Fujiyama" adını karısı Almagül'ün verdiğini anlattı. Coğrafya öğretmeni olan Almagül, tepeleri ve bozkırları adlandırmayı seviyordu. Dosbergen, "Fujiyama"yı kendisinin doğru telaffuz edemediğini söyledi. Almagül ise bu adın kutsal ve manevi değeri olan bir dağ ifade ettiğini anlatmıştı. İosif, geçen yıl Japonya'ya gittiğini ve Fuji Dağı'nı uzaktan gördüğünü söyledi. İsabek de inanışa göre dindar Budistlerin Tanrı'ya yaklaşmak için Fuji Dağı'na çıktıklarını anlattı.

Kadınların Gelişi Anvar ile Almagül, ellerinde çantalarla geldiler. Şoför de bir semaver taşıyordu. Gülcan, erkeklerin kendilerini karşılamamasına kızdı. İosif, şoförden Sabır'ı bulup getirmesini istedi. Anvar, Mambet'e ipek bir kravat takmaya çalıştı. Mambet ise insanın saygınlığının kravatla ölçülmeyeceğini söyledi. Kadınlar, şakalaşmayı bırakıp yemek yemelerini önerdiler. Dosbergen, bu tepede Tanrı'dan hiçbir şeyin gizli kalamayacağını söyledi. Ona göre insanın düşünceleri ve dünyaya bakışı da yaşadığı hayatın içinde şekilleniyordu.

Gülcan Anvar, Gülcan'dan sofrayı kurmak için bu kadar uğraşmamasını istedi. Tabakların tozunu şöyle bir alması yeterliydi. Gülcan, gazetelerde ve televizyonda sık sık görünen, tanınmış bir oyuncuydu. Ancak o, sahnede Desdemona, Kleopatra ve başka büyük rolleri oynamayı hayal ettiği hâlde kendisine yalnızca ikinci derecede roller verilmesinden yakınıyordu. Üstelik Onurlu Sanatçı unvanını da taşıyordu.

Öğretmen Ayşe Öğretmen Ayşe, sağlık alanındaki işinin ne kadar yorucu olduğundan yakındı. Gülcan ise yaptığı işin yine de önemli olduğunu söyleyerek onu teselli etti. Erkekler de yanlarına gelince Almagül, İsabek'ten Gülcan'ın sahnede oynarken mutlu olacağı bir şeyler yazmasını istedi. İsabek şakayla, Gülcan'ın asıl sorununun sınırsız hırsı olduğunu söyledi; çünkü neredeyse bütün rolleri zaten oynamıştı. Öğle yemğine başladılar. Sofranın evlerindeki sofralara göre oldukça mütevazı olduğunu söylediler. Tam o sırada bir araba geldi. Dosbergen, bu arabanın onların baş başa bulunduğu bu sakin ortamı bozmasına kızdı. Fakat arabadan inenin eski öğretmenleri Ayşe Apa olduğunu görünce şaşırdılar.

Kadeh Kaldırırken Gülcan, kadeh konuşmasını yapmak üzere seçildi ve ilk kadehi İosif Tataevič'in şerefine kaldırdı. Bilimler Doktoru ve enstitü müdür yardımcısı olarak tanıtılan İosif, Ayşe Apa için hâlâ eski öğrencisi Osipbay'dı. Ayşe Apa, Sabır'ı da davet ettiklerini düşündüklerini, fakat onun gelmediğini söyledi. İosif, Dosbergen ile Almagül'e teşekkür etti. Bu buluşma fikrinin kendisinden çıktığını, ancak onları davet ederken Ayşe Apa'yı bulamadığını anlattı. Herkes, öğretmenlerine gösterdiği sabır için teşekkür etti. Gülcan daha sonra herkesin kendisini derinden etkileyen gerçek bir olay anlatmasını istedi.

Dosbergen Dosbergen, kolhozda ziraat mühendisi olarak çalıştığını anlattı. Kendisine bir ev yaptırmış, evini güzel mobilyalar ve halılarla döşemiş, rahat bir hayat sürüyordu. Bazen yabancı ülkelerden insanlar evine misafir olarak geliyordu. Ama o, kimseden hiçbir şey almadığını özellikle belirtti. Ayşe Apa, Dosbergen'in eskiden hiçbir işin üstesinden gelemeyen, beceriksiz bir çocuk olduğunu hatırlattı. Dosbergen ise insanın hayatta ihtiyaç duyduğu şeyleri zamanla öğrenmek zorunda kaldığını söyledi.

İosif Tataeviç Bilimler Doktoru İosif, araştırmalarıyla çok meşgul olduğunu anlattı. Anvar, Mambet'in de okunmayan bir tezle Bilimler Doktoru olabileceğini söyleyerek şaka yaptı. Bu söz İosif'in canını sıktı. Yaptıkları çalışmaların gerçek bilime hizmet ettiğini söyleyerek kendisini savundu. Şakalaşmalar sürerken İosif, güney bölgesindeki farklı ırk ve milletlerden insanların evlilikleri üzerine hazırladığı tezden söz etti. Mambet, bu çalışmanın bilimsel değerini sorguladı. İosif ise soruya doğrudan cevap vermek yerine Mambet'e hayat hakkında sorular yöneltti. Mambet, hayatta iyiliğe, dürüstlüğe ve sevgiye değer verdiğini söyledi. Öğrencilerinin de onurlu insanlar olarak yetişmesini istediğini anlattı. İosif, Mambet'in insanlara ve hayata ilişkin düşüncelerini takdir etti ve onun insanlara yararlı olmak için gösterdiği çabayı övdü.

Gülcan'ın Hikâyesi Gülcan kendi hikâyesini anlatmaya başladı. Şehre okumak için gelmişti. Daha ertesi gün İsabek'le tanıştı. Uzun boylu, yakışıklı ve çekici bir gençti. Gülcan ondan öylesine etkilendi ki on gün içinde evlendiler.

Gülcan, dul annesine mektup yazıp onu da şehre getirmek istediğini söyledi. Ancak İsabek buna karşı çıktı. Annesi bir süre akrabalarının yanında kaldı ve sonunda öldü. İkiisi de işleri çok yoğun olduğu için cenazesine gidemedi.

Gülcan, annesinin ölümünden dolayı kendisini suçladı. İsabek'in bu duyarsızlığını da bir türlü unutamadı. Oysa İsabek yurtdışında önemli başarılar elde etmişti. Gülcan ise zamanla, insan kendi dilini ve köklerini tanımadıktan sonra elde edilen başarıların ne anlamı olduğunu sorgulamaya başladı. İsabek ona, Moskova'daki Devlet Tiyatro Sanatları Enstitüsü'nde okuma fırsatına sahip olduğu için şükretmesi gerektiğini hatırlattı.

Anvar ve İosif Anvar, İosif'ten kendisine yardım etmesini istedi. Mambet'le birlikte şehre taşınmalarına yardımcı olup olamayacağını sordu. İosif gibi bir adamla evlenememiş olmasına üzüldüğünü, onun karısı Masuda'yı ve sanki her şey yolunda gidiyormuş gibi görünen hayatını kışkandığını itiraf etti. İosif ise Mambet'in çok alaycı olduğunu, çoğu zaman bu tavrıyla kendisine zarar verdiğini, çevresini ve toplumu fazla önemsemediğini söyledi. Anvar, Mambet'i savundu. Onun iyi bir insan olduğunu, kimseye kötülük etmek istemediğini söyledi. İosif ise Mambet'ten artık bir şey beklenemeyeceğini, onun için iş işten geçtiğini söyledi. Ona göre artık çabuk davrananların ve kurnaz insanların zamanıydı.

İosif'in Müziği İosif, Anvar'a karşı biraz daha yakınlık gösterdi. Aynı zamanda Anvar'ın kocası Mambet ile Almagül arasında bir yakınlık olduğunu ima etti. Anvar'ı on beş günlük bir yolculuğa davet etti ve ona sarılmaya çalıştı. Anvar geri çekildi: "Bunlar aramızda kalsın. Mambet'in duymasını istemiyorum." Tam o sırada iki kişi daha yanlarına geldi. İosif, Dosbergen'in komuzunu eline alıp çalmaya başladı. Mambet ise büyük bir müzisyenin yeteneğinin makam ve mevki peşinde koşmak uğruna harcanıp gitmesinden söz etti.

Ayşe Apa'nın Savaş Yıllarındaki Anıları Ayşe Apa, eski öğrencilerinin yıllar sonra yeniden bir araya gelmesinden büyük mutluluk duyuyordu. Onların şakalaşmalarını da hoş karşılıyordu. Öğretmenliğe on sekiz yaşında başladığını, II. Dünya Savaşı sırasında ise okul müdürlüğü yaptığını hatırladı. 1943 yılında, henüz on yedi yaşına bile gelmemiş öğrencileri cepheye gitmek istediklerini söyleyerek ona baş vurmuşlardı. Bu düşüncenin öncüsü Sabır'dı. Öğrenciler askerlik şubesine gittiklerinde Ayşe Apa onların hayatlarından endişe etmişti. İlçe sekreteriyle görüştüktan sonra, istemeye istemeye gerekli yazıyı yazdı. Onları tren istasyonunda uğurlarken gözyaşlarını tutamamış, arkalarından dua etmişti. Beşinin de savaştan sağ salım, hiçbir yara almadan dönmesi onun için büyük bir mutluluk olmuştu.

İnsanı İnsan Yapan Nedir? Ayşe Apa, beş eski öğrencisinin cesur askerlere dönüşmesiyle gurur duyduğunu anlattı. Vatanlarını onurla savunmuş, savaştan sonra da saygın meslek sahibi olmuşlardı. Özellikle Sabır'ı hatırladı; onun arkadaşlığından ve "İnsan nasıl gerçek anlamda insan olur?" sorusunu dile getiren şiirinden söz etti.

Sofrada bu soru üzerine tartışma başladı. İosif, Anvar ile Mambet'in şehre taşınmasını istedi, ancak Mambet buna yanaşmadı. Sabır'dan övgüyle söz edildi, hatta Lermontov'la karşılaştırıldı. İosif şiirini eleştirdi, Mambet ise Sabır'ın şairlik yeteneğini savundu. İosif de bir zamanlar şiir yazdığını, fakat şiirin hayatını daha sonra zorlaştırdığını söyledi.

Sabır'ın Geçmişi Gülcan, Sabır'ın gerçekten büyük bir insan olup olmadığını düşündüğünü söyledi. Sonunda herkes, aralarındaki en iyi insanın Sabır olduğu konusunda birleşti. İosif, Sabır'ın bir dönem tutuklandığını, daha sonra aftan yararlanarak serbest bırakıldığını ve ardından alkol sorunları yaşadığını anlattı. Mambet buna sert tepki gösterdi. İosif'i kendisini kurtarmaya çalışmakla suçladı ve o sırada hiç kimsenin Sabır'ı savunmadığını hatırlattı. Konuşma giderek gerildi; eski olaylar yeniden gündeme gelirken suçlamalar da ortaya çıkmaya başladı. Ayşe Apa, Sabır'ın savaştan sonra yazdığı bir şiirin ardından tutuklandığını hatırladı. Daha sonra serbest bırakılmıştı. Okulun kuruluş yıl dönümü için yapılan daveti ise kabul etmemiş, hatta keşke savaşta ölseydim, demişti. Oysa bir zamanlar gençlerin severek okuduğu bir şairdi.

Sabır'ın Savaş Sonrası Şiirleri Gülcan, Sabır'ın savaştan sonraki hayatını sordu. İsabek, kendisiyle Sabır'ın edebiyat, İosif'in tarih, Dosbergen'in ise tarım alanında eğitim aldığını anlattı. Sabır, güçlü şiirleriyle tanınmıştı. Şiirlerinde zaferi yüceltmek yerine savaşın yorgunluğunu, kayıpları ve cepheden dönemeyen gençlerin hayatlarını anlatıyordu. İsabek, kendisinin de bir süre şiir yazmayı denediğini, fakat sonra bıraktığını söyledi. Sabır'ın son şiirlerinden birinde davul sesleri ve ölümlerin sesleri duyuluyordu. Şair, savaştan sağ dönen biri olarak, çocuklarını kaybeden anne babalara neden kendisinin hayatta kaldığını nasıl anlatacağını sorguluyordu. Aynı zamanda savaşın kendisini nasıl değiştirdiğiyle ve artık eskisi gibi bir insan olmadığı gerçeğiyle yüzleşiyordu.

Şüpheli Bulunan Şiir Almagül, İsabek'e şiirde şüpheli görülen şeyin ne olduğunu sordu. Ona göre bu şiir, savaştan ölen askerlerin ardından yazılmış bir ağıttan başka bir şey değildi. İsabek, yetkililerin şiirin altında başka bir anlam aradıklarını, şiiri geçmişe duyulan bir özlem olarak yorumladıklarını anlattı. Oysa kendisi Sabır'ın şiirlerini çok beğeniyordu. Mambet, İsabek'in Sabır'la hiçbir zaman açık konuşmadığını söyledi. Bir zamanlar ona yolunu kaybettiğini ve siyaseten hata yaptığını söylediğini hatırladı. Ancak daha sonra Sabır'ın aslında kendi şiir yolunu aradığını anladı. Dosbergen, belki de o zaman susmanın daha iyi olacağını söyledi. İosif ise Sabır'ın şiirlerinin kışkırtıcı bulunduğunu ekledi.

İçlerinde Kalan Pişmanlıklar Ayşe Apa, Sabır'ın hayatı hakkında birbirinden farklı ve çelişkili şeyler söylenmesine üzüldü. İsabek, Sabır hapisten çıktıktan sonra ona bir yayınevinde iş bulunduğunu anlattı. Fakat Sabır'ın içkiye düşkünlüğü düzenli çalışmasına engel oldu. İsabek daha sonra ona başka bir iş de buldu, ama Sabır onu da sürdüremedi. Gülcan, bunların hiçbirini neden daha önce bilmediğini sordu. İsabek ise anlatılacak bir şey olmadığını söyledi. Mambet, Sabır'a zamanında daha fazla yardım etmedikleri için pişman olduğunu dile getirdi. İosif ise Sabır hakkında kötü konuşmadığını savundu ve hapse girmesinin onun için belki de en iyi sonuç olduğunu söyledi. Gülcan, İosif'in yapılan her yanışa bir gerekçe bulabildiğini söyledi.

Sabır'a Kim İhanet Etti? Gülcan, Sabır'a kimin ihanet ettiğini sordu ve İsabek'e baktı. İsabek, bu sorunun İosif'e sorulması gerektiğini söyledi. İosif buna öfkeyle karşı çıktı. İsabek, Sabır'ın okuldan atılmasına karar verilen toplantıya kendisinin başkanlık ettiğini kabul etti. İosif bunun kendi suçu olmadığını söyledi. Buluşmaya ev sahipliği yapan Dosbergen ise tartışmayı sona erdirmelerini istedi. İosif, İsabek'i kışkırtıcı bir yazı yazmakla suçladı. İsabek de artık eve gitmek istediğini söyledi. Gülcan ise ondan soruya cevap vermesini istedi. İsabek, yalnızca sanat yolunu kaybetmiş meslektaşlarını eleştiren bir yazı yazdığını açıkladı. İosif, Sabır'ın okuldan atılmasında bu yazının etkili olduğunu ileri sürdü. İsabek ise Sabır'ın okuldan uzaklaştırılmasına asıl öncülük eden kişinin İosif olduğunu söyledi.

Dostlukların Sınandığı Akşam Dosbergen, tartışmayı bırakmalarını istedi. Ancak İosif, Dosbergen'in de o toplantıda söz aldığını ve İsabek ile kendisinin yanında yer aldığını hatırlattı. Mambet ise zamanın insanları şekillendirdiğini, insanların da kendi zamanlarını şekillendirdiğini söyledi. Anvar, tartışmayı bırakmaları için onları uyardı. Öğrencilerinin yıllar içinde ne hâle geldiğini görmek Ayşe Apa'yı derinden üzmüştü. Sessizce oradan ayrıldı.

Dosbergen yemeğin hazır olduğunu söyledi. Ancak grup bir süre sonra içmeye, şarkı söylemeye ve dans etmeye başladı. Doğanın ve hayatın tadını çıkarıyorlardı. Mambet ise Sabır'a zamanında yardım edememiş olmaktan duyduğu pişmanlığı dile getirdi.

Akşamın İlerleyen Saatleri Anvar, İosif'in yanına geldi. Şehre taşınma umudu artık iyice zayıflamıştı. İosif ise bunun Anvar'ın kendi elinde olduğunu söyledi ve ardından ona bir aşk şarkısı söylemeye başladı. Anvar,

susmasını istedi. Bu sırada Almagül ile Mambet bir kenarda sessizce konuşuyorlardı. Mambet gözlüğünü kaybetmişti, Almagül de gözlüğünü arıyordu. Uzakta, öğrencilerin kaldığı bir öncü kampı gördüler. Gençlerin daha güzel bir geleceğe sahip olmasını dilediler. Almagül, geçmişte Mambet'e karşı beslediği duyguları hatırladı. Mambet de bir zamanlar ona karşı aynı duyguları beslemişti. Daha sonra Almagül'ün, Mambet'in savaştan birlikte döndüğü arkadaşlarından biriyle evlendiğini öğrendi.

Dağdan Taş Yuvarlamak Dans sona erdikten sonra İosif, dağın yamacından aşağı taş yuvarlamayı önerdi. İsabek, ortada taş olmadığını söyledi. Gülcan ise bir taş bulursa İosif'in onu sırtında taşımasını istedi. Bunun üzerine hepsi taş aramaya başladı. Buldukları taşları dağın yamacından aşağı yuvarlayıp kahkahalarla eğlendiler.

Bir süre sonra İosif Anvar'la, Gülcan İsabek'le, Dosbergen ise Almagül'le birlikte uzaklaştı. Sabah olduğunda İosif, gece fazla içtiklerini kabul etti. İsabek de ona katıldı ve fazla konuştuklarını, kötü şakalar yaptıklarını söyleyerek takıldı.

Mambet, Ayşe Apa'yı hatırlayıp hatırlamadıklarını sordu. Bu söz üzerine yeniden tartışmaya başladılar. Tam o sırada Ayşe Apa ortaya çıktı. İosif ise karısının burada olmamasının iyi olduğunu sessizce söyledi.

Sabah Radyoda Başlayan Konuşma Sabah radyoda, Mars'a yapılan bir uzay uçuşunun evrenin yeni sırlarını ortaya çıkardığı haberi veriliyordu. Dosbergen bu haberi önemsemedi. Ona göre uzay araştırmalarının insanlara doğrudan bir yararı yoktu. İsabek buna karşı çıkarak uzay araştırmalarının insanlık için gerekli olduğunu söyledi.

Dosbergen ise bir ziraat mühendisi olarak insanların gerçekten ihtiyaç duyduğu şeyin su ve yağmur olduğunu savundu. Tarlalardaki ekinler, özellikle buğday, kuruyup yanarken uzayın hiçbir işe yaramadığını, hatta böyle bir durumda Tanrı'nın bile gerekli görünmediğini söyledi. Ona göre önemli olan toprak ve toprağı işleyen bilimdi.

Toprak mı, Uzay mı? İosif bu sözlere sert tepki gösterdi. Dosbergen'i yalnızca kendi ihtiyaçlarını düşünen biri olmakla suçladı. Ona göre Dosbergen her şeye "Buna ihtiyacım var, şuna ihtiyacım var" diye bakıyor, insanın daha geniş düşünmesi ve hayatın anlamı üzerine kafa yormasıyla ilgilenmiyordu. Dosbergen, "Peki, insan neden bütün bunlara katlanmak zorunda?" diye sordu. İsabek ise yazarların da sürekli beklentiler ve baskılar altında yaşadığını söyledi. Böylece konuşma bir kez daha hayatın anlamı üzerine tartışmaya dö-nüş-tü. Her biri kendi düşüncesini savunurken sesleri dağın sessizliğinde yankılanıyordu.

Dağdaki Beklenmedik Karşılaşma Dosbergen, kendilerine doğru bir adamın geldiğini fark etti. Adam yan-larına yaklaşarak dağda ne yaptıklarını sordu. Dosbergen, "Seni ilgilendirmez," diye karşılık verdi. Anvar, adamın bu arazinin bekçisi olup olmadığını sordu. İosif ise neden kendilerini selamlamadığını merak etti. Adam, selamlaşmanın kendisi için bir anlamı olmadığını söyledi. Dosbergen, burada kendisinin sorumlu olduğunu belirterek adama onu tanıyıp tanımadığını sordu. Adam, Dosbergen'i ziraat mühendisi olarak tanıdığını söyledi ve kendisinin ormancılık teşkilatında çalıştığını açıkladı. Ayrıca kasabaya giderken polis tarafından durdurulduğunu anlattı.

Dağdan Kopan Taş Adam, polisin kendisini bir ölüm olayına tanık olarak çağırdığını anlattı. Bir gün önce ölen adamı gördüğünü, onunla konuştuğunu, daha sonra da dağdan kopup yuvarlanan büyük bir taşın çarpması sonucu öldüğünü öğrendiğini söyledi.

Dosbergen şaşkınlıkla olayın nasıl olduğunu sordu. Adam, Dosbergen ve arkadaşlarının arabayla hızla geçtikleri sırada ölen adamın yol kenarında geliniyle birlikte durduğunu hatırlattı. Genç çift, evlenmek üzere kasabaya gitmeye çalışıyordu.

Adam, polisin taşın dağdan koparak yuvarlandığını düşündüğünü ve bu yüzden kendisini olay yerine gönderdiğini söyledi. Ayrıca polislerin, Dosbergen ve arkadaşlarının olay yerinden ayrılmamalarını istediğini belirtti.

Dağdaki Soruşturma İosif, polisin onları neden durdurduğunu anlamıyordu. Dağın eteğinde bir kaza olmuşsa bunun kendileriyle ne ilgisi vardı? Mambet, adamın kaya ya da toprak kayması nedeniyle ölmüş olabileceğini söyledi.

Adam, olay yerinde yaklaşık on taş bulunduğunu anlattı. İosif, ölen adamın nerede yattığını ve taşların hangi yönden geldiğini sordu. Adam eliyle yeri gösterdi. İosif sinirlenip sesini yükseltti. Adam ise bağır-masına gerek olmadığını söyledi ve gitmeden önce isimlerini sordu.

İosif adını söylemek istemedi. İsabek, bunu yapmak zorunda olmadığını belirtti. Dosbergen de adamdan gitmesini istedi. Adam, hepsini tanıyacağını ve kim olduklarını bildiğini söyleyerek oradan ayrıldı.

Ne Yapacaklarını Düşünüyorlar Dosbergen, bundan sonra ne yapacaklarını iyice düşünmeleri gerektiğini söyledi. Mambet, polise gerçeği anlatmalarının ve hiçbir şeyi gizlememelerinin en doğrusu olduğunu düşünüyordu. İosif buna karşı çıktı. Her şeyi anlatmaları hâlinde büyük bir utanç yaşayabileceklerini ve ciddi sonuçlarla karşılaşabileceklerini söyledi. Dağa gelmiş olmaktan da pişman olduğunu dile getirdi. Dosbergen, polis gelene kadar durumu nasıl idare edebileceklerini düşünmeyi önerdi. İosif ise herkesin bir işi, ailesi ve sorumlulukları olduğunu söyledi. Bu yüzden bir kişinin suçu üstlenerek diğerlerini koruması gerektiğini savundu. Dosbergen bu düşünceye öfkeleni. Çocuğu olmayan insanların bile böyle bir olay yüzünden cezalandırılmasını kabul edemiyordu. Anvar da İosif'in sözlerine sert tepki gösterdi; kendisini çocuk sahibi olamayan bir kadınmış gibi hissettirdiği için ona bağırdı. Sonunda Dosbergen, taşlar atılırken orada hiç kadın bulunmadığını söylemelerini önerdi.

Dağdan Ayrılırken İosif şehre gitmeye karar verdi. Üstlerinden izin almadan polisin sorularını cevaplamayacağını, ancak herkesi koruyacak bir yol bulacağını söyledi. Gülcan, İsabek'e Moğol heyetini hatırlattı. Anvar da işe gitmek için hazırlanmaya başladı. Mambet ise hâlâ oyalanıyordu. Anvar, onun Almagül'ün yanında kalmak istediğini ima ederek takıldı. Sonunda dağda yalnızca Mambet ile Almagül kaldı. Almagül, Sabır'ın başına gelenlerden Mambet'in sorumlu olmadığını biliyor ve ona güveniyordu. Bir süre sonra işçi geri geldi ve aşağıya inen yolu gösterdi. Ardından Dosbergen de yanlarına geldi. Mambet, sonunda adaletin yerini bulacağını inandığını söyledi. Herkes yaşananların ağırlığını hissediyordu, ama yine de içlerinde, her şeyin bir şekilde yoluna gireceğine dair temkinli bir umut vardı.

KARAKTER ANALİZİ

İosif Tataeviç

İosif Tataeviç, akademik başarıya, makam ve unvana büyük önem veren, kendine güvenli ve hırslı bir akademisyendir. Toplumdaki yerini sahip olduğu unvanlarla belirlemeye çalışır. Bilim insanı olmasının yanı sıra enstitü yöneticisi olması da ona güçlü bir konum kazandırmıştır. Konuşmalarında sık sık eğitimini, görevini ve yaptığı çalışmaları öne çıkarır. Ancak onun asıl dikkat çeken yönü, sahip olduğu bilgi ve makamı insanlara karşı bir üstünlük aracı olarak kullanmasıdır. Sabır'ın geçmişi konuşulurken de sorumluluğunu sorgulamak yerine kendisini savunmaya çalışır. Böylece İosif, kişisel çıkarları ile savunduğu düşünceler arasındaki çelişkiyi açıkça gösteren karmaşık bir karakter olarak öne çıkar.

Hırslı İosif'in en belirgin özelliklerinden biri hırslı olmasıdır. Akademik unvan, makam ve toplumdaki saygınlık onun için büyük önem taşır. Kendini tanıtırken bilim doktoru ve enstitü müdür yardımcısı olduğunu özellikle belirtmesi, bu unvanları kişiliğinin önemli bir parçası olarak gördüğünü gösterir. Başarıyı yalnızca bilgi sahibi olmakla değil, elde edilen mevkıyla de ölçer. Bu nedenle şiir ve müzik gibi yeteneklerini geliştirmek yerine akademik kariyerine yönelmiştir. İosif'in hırslı onu başarılı bir konuma getirmiş olsa da zamanla insanî ilişkilerinin önüne geçer. Sabır konusunda yaşananlarda da kendi konumunu koruma isteği bu yönünü ortaya koyar.

Otoriter İosif'in otoritesi, kişisel saygınlıktan çok sahip olduğu makam ve akademik unvanlardan kaynaklanır. Konuşurken kendisini diğerlerinden daha bilgili ve yetkin görür. Karşısındaki kişi düşüncesine itiraz ettiğinde çoğu zaman onu anlamamakla suçlar veya küçümseyici bir tavır takınır. Böylece gerçek bir tartışmaya girmek yerine sahip olduğu konumu öne çıkarır. Sabır'ın geçmişi hakkında konuşulurken de aynı tavrı sürdürür ve kendisini sorgulayanlara karşı sertleşir. Ancak bu otoriter tavrın arkasında yalnızca özgüven değil, konumunu kaybetme korkusu da vardır. Bu nedenle İosif'in otoritesi güçlü görünse de ahlaki açıdan her zaman ikna edici değildir.

Savunmacı İosif, akademik çalışmaları, makamı veya geçmişteki davranışları eleştirildiğinde hemen savunmaya geçer. Eleştirileri sakın biçimde değerlendirmek yerine öfkelenir, alaycı konuşur ya da konuyu başka bir yöne çeker. Özellikle Sabır'ın başına gelenler konusunda kendi sorumluluğunun sorgulanmasından rahatsız olur. Geçmişte yaptığı seçimleri açıklamak yerine kendisini haklı çıkaracak nedenler bulmaya çalışır. Bu tavır, onun aslında kendi konumundan ve geçmişinden tamamen emin olmadığını

düşündürür. Sert görünmesine rağmen eleştiri karşısındaki huzursuzluğu, içinde bir güvensizlik taşıdığını gösterir. Bu nedenle savunmacılığı, yalnızca kibirden değil, kendisini koruma ihtiyacından da kaynaklanır.

İdeolojik İosif'in düşünce dünyasında dönemin resmî ideolojisinin etkisi belirgindir. İlerleme, enter-nasyonalizm ve insanlık gibi büyük kavramlara sık sık başvurur. Ancak bu kavramları çoğu zaman gerçek insanların yaşadığı sorunlardan bağımsız, soyut düşünceler olarak ele alır. Söyledikleri ile davranışları arasında zaman zaman belirgin bir çelişki ortaya çıkar. İnsanlık ve toplum adına konuşurken Sabır gibi yakınındaki bir insanın yaşadığı acıya karşı yeterince duyarlı davranmaz. Mambet'in iyilik, dürüstlük ve insan sorumluluğunu öne çıkarması da İosif'in bu soyut yaklaşımına karşı bir duruş oluşturur. Böylece İosif'in ideolojik dili, onun düşünsel gücünü gösterirken aynı zamanda insanî yönündeki eksikliği de ortaya koyar.

Yetenekli Ama Yönünü Kaybetmiş İosif'in yalnızca akademik alanda değil, müzik ve şiirde de yetenekli olduğu görülür. Bir zamanlar şiir yazmış, komuz çalmış ve müziğe ilgi duymuştur. Ancak bu yeteneklerini geliştirmek yerine zamanla akademik kariyere, makama ve toplumsal statüye yönelmiştir. Sanatsal yönü tamamen kaybolmamış olsa da artık daha çok geçmişte kalan bir hayatın izlerini taşır. Müzik çaldığı anlar, onun içinde hâlâ bastırılmış bir sanatçı bulunduğunu gösterir. Bu durum İosif'in karakterindeki önemli çelişkilerden biridir: Başarılı ve güçlü görünmesine rağmen, kendi yeteneklerinden ve iç dünyasından uzaklaşmıştır. Onun hayatında kariyer kazanırken başka şeyleri kaybetmenin izleri görülür.

Mambet

Mambet, lisede tarih öğretmenidir. Hayatta makam, para ve şöhret peşinde koşmak yerine dürüstlüğü, iyiliğe ve insan onuruna önem verir. Sakin, ölçülü ve zaman zaman alaycı konuşur. Özellikle İosif'in unvanlarına ve akademik başarılarına fazla önem vermesini eleştirir. Mambet için insanın değeri sahip olduğu mevkiyle değil, nasıl bir insan olduğuyla ölçülür. Öğretmenliği de yalnızca ders vermekten ibaret değildir. Öğrencilerinin iyi, dürüst ve sorumluluk sahibi insanlar olarak yetişmesini ister. Sabır'ın başına gelenler karşısında duyduğu üzüntü ve zamanında ona yeterince destek olamamış olmanın pişmanlığı, Mambet'in vicdanlı ve insanî yönünü ortaya koyar.

Ahlaklı Mambet için dürüstlük, iyilik ve sevgi hayatın temel değerleridir. Bunları yalnızca güzel sözler olarak görmez; insanın günlük davranışlarında göstermesi gereken özellikler olarak kabul eder. Ona göre insanın gerçek değeri sahip olduğu unvanla veya toplumdaki yeriyle belirlenmez. Önemli olan vicdanlı ve dürüst olmaktır. Öğretmenlik anlayışı da buna dayanır. Öğrencilerinin yalnızca bilgi sahibi olmalarını değil, iyi ve onurlu insanlar olarak yetişmelerini ister. Sabır konusunda yaşananları unutamaması ve ona zamanında yardım edememiş olmaktan pişmanlık duyması, Mambet'in vicdanının ne kadar güçlü olduğunu gösterir.

İyiliksever Mambet, insanlara karşı anlayışlı ve yardım etmeye hazır bir kişidir. Tarih dersini yalnızca geçmişte yaşanan olayları anlatmak olarak görmez. Ona göre tarihten insan hayatına dair dersler çıkarmak gerekir. Bu yüzden öğrencilerine dürüstlüğü, sorumluluğu ve insanlara karşı saygılı olmayı aşılamaya çalışır. Onun için iyi bir öğretmen, yalnızca bilgili öğrenciler yetiştiren kişi değildir; öğrencilerine nasıl insan olmaları gerektiğini de gösterebilmelidir. Sabır'ın yaşadıkları karşısında duyduğu üzüntü, Mambet'in insanlara karşı duyduğu sorumluluğu açıkça gösterir.

Cesur Mambet, düşündüklerini söylemekten çekinmez. Özellikle İosif'in akademik unvanlarını ve makamını öne çıkararak konuşmasına karşı çıkar. İosif'in yaptığı çalışmaların gerçekten neye hizmet ettiğini sorgular ve yalnızca unvan kazanmak için yapılan araştırmaları eleştirir. Karşısındaki kişinin makamından çekinmeden düşüncesini açıkça söyler. Ancak Mambet'in cesareti yalnızca başkalarını eleştirmesinden kaynaklanmaz. Kendi hatalarıyla da yüzleşebilir. Sabır'a zamanında yeterince yardım etmediklerini kabul etmesi bunun en açık örneğidir.

Mütevazı Mambet, şöhret ve makamla ilgilenmez. Sade bir hayatı, gösterişli bir yaşamdan daha değerli bulur. İosif'in aksine akademik unvanları bir üstünlük ölçüsü olarak görmez. İnsanları sahip oldukları mevkiye göre değerlendirmez. Onun için önemli olan kişinin karakteridir. Bu nedenle kendisini başkalarından üstün tutmaz ve yaptığı iyilikleri öne çıkarmaya çalışmaz. Sakin tavrı, sade yaşamı ve gösterişten uzak

durması onun mütevazı kişiliğini gösterir. Mambet'in bu özelliği, makamına ve unvanlarına önem veren İosif'le arasındaki farkı daha da belirginleştirir.

Sahte Entelektüelliğe Karşı Mambet, yalnızca unvan kazanmak için yapılan akademik çalışmaları eleştirir. Ona göre bilgi, insan hayatından ayrı düşünülemez. Yapılan araştırmanın insanlara bir yararı olmalı ve insanın sorumluluk duygusunu güçlendirmelidir. Bu nedenle İosif'in çalışmalarının değerini sorgular. Kâğıt üzerinde kalan, yalnızca makam ve unvan kazandıran bir bilimi yeterli bulmaz. Mambet için gerçek bilgi, insanın hayatını ve çevresindeki insanları daha iyi anlamasına yardımcı olmalıdır. Bu düşüncesi onu İosif'ten ayıran en önemli özelliklerden biridir. İosif bilgi ve akademik başarıyı öne çıkarırken, Mambet bilginin yanında vicdanı ve insan sorumluluğunu da gerekli görür.

Dosbergen

Dosbergen, kolektif çiftlikte ziraat mühendisi olarak çalışan, işinde deneyimli ve çevresinde saygı gören bir adamdır. İşini iyi yürütür, ailesinin geçimini sağlar ve rahat bir hayat sürer. Kendi evini yaptırmış, güzel eşyalarla döşemiştir. Arkadaşlarıyla bir araya gelmeyi, onları ağırlamayı ve uzun sohbetler etmeyi sever. Bununla birlikte, Dosbergen'in kişiliğinde bazı çelişkiler vardır. Görevinin ve sahip olduğu imkânların sağladığı avantajlardan kendi rahatlığı için yararlanmaktan çekinmez. İnsanlara, özellikle de kendisinden aşağı konumda gördüğü kişilere karşı zaman zaman resmî ve buyurgan davranır. Dağdaki olay sırasında ise hem arkadaşlarını korumaya hem de kendisini zor durumda bırakacak sonuçlardan kaçınmaya çalışır.

Ailesine Bağlı Dosbergen için ev ve aile önemlidir. Kendi evini kurmuş, rahat bir yaşam için gereken her şeyi sağlamıştır. Ailesinin ihtiyaçlarını karşılamaya ve onların huzurunu korumaya çalışır. İşine de önem verdiği için ailesiyle işi arasında bir düzen kurmuştur. Evine verdiği önem, onun güvenli ve rahat bir yaşam aradığını gösterir. Ancak ailesine bağlılığı, kendi çıkarlarını düşündüğü gerçeğini ortadan kaldırmaz. Zor bir durumla karşılaştığında önce ailesini ve kendi geleceğini düşünmesi, bu yönünü daha açık hâle getirir.

Bürokratik Dosbergen, görevini ve bulunduğu makamı günlük hayatında da kullanır. Arkadaşlarıyla yaptığı buluşmada ulaşım işlerini kendi imkânlarıyla kolayca halletmesi bunun bir örneğidir. İnsanlarla konuşurken de çoğu zaman makamının verdiği güvenle hareket eder. Özellikle işçiler ve kendisinden alt konumda bulunan kişilerle konuşurken resmî ve buyurgan bir tavır takınır. Dağda yabancı bir adamla karşılaştığında da kendisinin oradaki sorumlu kişi olduğunu hemen belirtir. Bu davranışları, Dosbergen'in içinde bulunduğu bürokratik düzene ne kadar alıştığını gösterir.

Misafirperver Dosbergen arkadaşlarını bir araya getirmekten ve onları ağırlamaktan hoşlanır. Dağdaki buluşmayı da kendisi düzenler. Yiyecek ve içeceklerin hazırlanmasını sağlar, arkadaşlarının rahat etmesine önem verir. Eski dostlarla bir araya gelmek, sohbet etmek, yemek yemek ve eğlenmek onun için önemlidir. Bu yönüyle sosyal ve insanlarla kolay ilişki kurabilen biridir. Ancak toplantının ilerleyen saatlerinde yaşanan olaylar, onun misafirperverliğinin yanında sorumluluk söz konusu olduğunda ne kadar kaygılandığını da gösterir. Dağdaki ölüm olayından sonra ilk düşündüğü şeylerden biri, kendilerini ve arkadaşlarını bu durumdan nasıl kurtaracakları olur.

İsabek

İsabek, uluslararası gazetecilik yapan, konuşkan, zeki ve çevresindeki insanları kolayca etkileyen bir karakterdir. Arkadaş ortamında yaptığı şakalar ve nükteli sözlerle dikkat çeker. İnsanlarla hızlı yakınlık kurar ve bulunduğu ortamı hareketlendirir. Mesleğinde başarılı olmak ve tanınmak ister. Farklı ülkelere gitmesi ve gazetecilik alanında ilerlemesi, kariyerine verdiği önemi gösterir. Bununla birlikte, İsabek yalnızca mesleğiyle ilgilenen biri değildir; insan, hayat ve ahlak üzerine düşünür. Ancak özel hayatındaki bazı davranışları onun düşündüğü değerlerle her zaman örtüşmez. Özellikle Sabır'ın başına gelenlerdeki rolü, onun gazetecilik sorumluluğu ile insanî sorumluluğu arasında kaldığını gösterir.

Çekici İsabek, insanlarla kolay iletişim kuran ve bulunduğu ortamı neşelendiren biridir. Toplantılarda yaptığı şakalar, arkadaşlarına takılması ve hazırcevaplığı sayesinde dikkat çeker. İnsanların yanında rahat davranır ve sohbeti sürdürmesini bilir. Bu nedenle arkadaş grubunda sevilen ve aranan kişilerden biridir. Ancak onun bu neşeli tavrının altında daha ciddi bir taraf da vardır. Konuşmalar sırasında

insanları, olayları ve geçmişte yaşananları dikkatle değerlendirir. Özellikle Sabır hakkında konuşulurken, yıllar önce yaşanan olayları hatırlar ve bunların sorumluluğundan tamamen kaçamaz. Bu nedenle İsabek'in çekiciliği, karakterinin yalnızca dışarıdan görünen yönünü oluşturur.

Hırslı İsabek mesleğinde ilerlemeye ve başarılı olmaya önem verir. Uluslararası gazeteci olması, onun kariyerine verdiği değeri gösterir. Farklı ülkelerde bulunmak, önemli insanlarla tanışmak ve mesleğinde tanınmak onun için önemlidir. Ancak bu çalışma hayatı zaman zaman özel hayatının önüne geçer. İşine verdiği önem nedeniyle ailesine karşı bazı sorumluluklarını ihmal eder. Karısının annesini şehre getirememesi ve onun cenazesine katılmaması bu durumun en açık örneklerindendir. İsabek'in kariyer hırısı onu başarılı bir gazeteci yaparken, özel hayatında bazı önemli ilişkileri ve sorumlulukları ihmal etmesine de yol açar.

İdealist İsabek, yalnızca mesleki başarı peşinde koşan biri değildir. İnsan davranışları, ahlak ve hayatın anlamı üzerine düşünür. Arkadaşlarıyla yaptığı konuşmalarda insanların nasıl yaşaması gerektiği ve geçmişte yapılanların sorumluluğu gibi konular üzerinde durur. Ancak düşünceleriyle davranışları arasında zaman zaman bir fark ortaya çıkar. İnsanî değerlerden söz ederken kendi hayatında bazı insanlara karşı yeterince duyarlı davranmamıştır. Sabır'ın şiirleri konusunda da yalnızca edebî bir değerlendirme yaptığını düşünür. Fakat yazdığı yazının Sabır'ın hayatını nasıl etkilediğini sonradan daha açık biçimde görür. Bu durum, İsabek'in ideallerinin gerçek hayatın karmaşıklığı karşısında her zaman yeterli olmadığını gösterir.

Kusurlu İsabek zeki, başarılı ve sevilen biri olsa da hataları olan bir karakterdir. Özellikle aile hayatında yaptığı ihmaller onun zayıf yönlerini ortaya çıkarır. Karısının annesini şehre getirmemesi ve kadın öldüğünde cenazesine katılmaması, kendi işini ve yaşamını başkalarının ihtiyaçlarının önüne koyabildiğini gösterir. Sabır konusunda da benzer bir durum yaşanır. Sabır'ın şiirleri hakkında yazdığı yazı, onun okuldan uzaklaştırılmasına giden süreçte etkili olur. İsabek doğrudan zarar vermek istemese de yazdıklarının doğuracağı sonuçları öngörememiştir. Yıllar sonra bu olay yeniden gündeme geldiğinde, geçmişteki davranışlarının sorumluluğundan tamamen kurtulamadığı görülür.

Eleştirel İsabek, gazeteci olması nedeniyle olayları ve insanları eleştirel bir gözle değerlendirir. Sabır'ın şiirleri üzerine yazdığı yazı bunun en önemli örneğidir. Sabır'ın şiirlerinde farklı bir anlam ve düşünce bulunduğunu fark eder ve bunları gazeteci gözüyle ele alır. Ancak yazısı daha sonra Sabır'ın okuldan uzaklaştırılmasına giden süreçte kullanılır. İsabek, yazısının yalnızca bir eleştiri olduğunu ve böyle bir sonucu amaçlamadığını söyler. Buna rağmen arkadaşları onun sorumluluğunu sorgular. Böylece İsabek'in eleştirel yönü hem gazeteci olarak gücünü hem de yazdıklarının başkalarının hayatında yaratabileceği sonuçları her zaman hesaba katmadığını gösterir.

Gülcan

Gülcan, yetenekli ve mesleğinde daha iyi yerlere gelmek isteyen bir tiyatro oyuncusudur. Sanatına büyük önem verir ve sahnede daha önemli roller üstlenmeyi ister. Buna rağmen istediği rolleri alamaması onu zaman zaman hayal kırıklığına uğratır. Duygularını içinde tutmayan, düşündüklerini açıkça söyleyen bir kadındır. Arkadaşlarıyla ilişkilerinde sıcak ve samimi davranır; onların konuşmalarına katılır, gerektiğinde destek olur. Ancak Gülcan'ın hayatında mesleki başarıdan daha ağır gelen bir pişmanlık da vardır. Annesine zamanında yeterince sahip çıkamaması ve onun ölümünden sonra yanında olamaması, içinde taşıdığı bir suçluluk duygusuna dönüşmüştür. Bu nedenle Gülcan, dışarıdan neşeli ve canlı görünse de geçmişiyile ilgili derin bir kırılganlık taşır.

Hırslı Gülcan, oyunculukta sıradan bir başarıyla yetinmek istemez. Desdemona, Kleopatra gibi önemli kadın karakterleri canlandırmayı ve sahnede kendisini kanıtlamayı hayal eder. Ancak yeteneğine rağmen sürekli ikinci plandaki rollerde kalması onu rahatsız eder. Onurlu Sanatçı unvanına sahip olmasına rağmen istediği yere gelemediğini düşünür. Bu durum, onun mesleğine verdiği önemi ve başarı konusunda ne kadar istekli olduğunu gösterir. Gülcan'ın hırısı yalnızca tanınma isteğinden kaynaklanmaz; sanatçı olarak gerçek kapasitesini göstermek ister. Bu nedenle çevresindekilerin onu yeterince değerlendirmediğini düşündüğünde kırılır ve bunu açıkça dile getirir.

Tutkulu Gülcan için tiyatro yalnızca yaptığı bir iş değildir; hayatının önemli bir parçasıdır. Sahnede oynamak istediği karakterlerden söz ederken ne kadar istekli olduğu açıkça görülür. Sanatına duyduğu bağlılık, aldığı rollerden memnun olmadığında yaşadığı hayal kırıklığında da kendini gösterir. Tiyatro onun için kendisini ifade etmenin ve hayatta bir yer edinmenin yollarından biridir. Bu nedenle sahnede istediği fırsatı bulamamak onu derinden etkiler. Aynı tutkuyu özel hayatında da görmek mümkündür. Sevdiği insanlara ve arkadaşlarına karşı duygularını güçlü biçimde yaşar; geçmişte yaşadığı olayları da kolay kolay unutmaz.

Duygularını Açıkça Gösteren Gülcan, ne hissettiğini saklamayan bir karakterdir. Sevindiğinde, öfkelenildiğinde veya üzüldüğünde bunu açıkça belli eder. Arkadaşlarının yanında rahat davranır ve düşüncelerini doğrudan söyler. Sabır'ın geçmişi konuşulurken onun hakkında duyduğu merakı da, arkadaşlarının davranışlarına yönelik eleştirilerini de açıkça dile getirir. Annesiyle ilgili yaşadıkları ise bu duygusal yönünü daha derin hâle getirir. Geçmişte yaşananları hatırladığında pişmanlık ve üzüntü hisseder. Bu nedenle Gülcan'ın canlı ve konuşkan görünümünün altında geçmişinden taşıdığı acılar da vardır. Duygularını saklamaması, onu arkadaş grubundaki en dikkat çekici kişilerden biri hâline getirir.

Anvar

Anvar, doktor olarak çalışan, şehir hayatına ve toplumda daha iyi bir konuma sahip olmaya önem veren bir kadındır. Mambet'in eşi olmasına rağmen onun sade yaşamından ve gösteriştan uzak tavrından zaman zaman hoşnut değildir. Daha rahat, daha seçkin ve imkânları geniş bir hayat sürmek ister. Bu nedenle İosif gibi makam ve çevre sahibi erkeklerin yanında kendisini daha farklı bir dünyaya yakın hisseder. Ancak Anvar'ı yalnızca çıkarlarını düşünen biri olarak görmek doğru olmaz. Mambet'in dürüstlüğünün ve insanî yönünün farkındadır. Ona değer verir, fakat onunla ilgili beklentileri de vardır. Bu durum, Anvar'ın kendi istekleriyle kocasının benimsediği sade ve ilkel yaşam arasında kaldığını gösterir.

Hırslı Anvar, bulunduğu hayatla yetinmek istemeyen bir karakterdir. Şehirde yaşamak, daha iyi imkânlarla sahip olmak ve toplumda daha saygın bir yere gelmek ister. Makam sahibi ve başarılı insanlara ilgi duyması da bu özelliğiyle bağlantılıdır. İosif'in akademik konumu ve çevresindeki itibarı Anvar'ın dikkatini çeker. Mambet'in sade yaşamı ise ona zaman zaman yetersiz gelir. Onun daha iyi giyinmesini, çevrede daha fazla tanınmasını ve toplum içinde daha güçlü bir konuma gelmesini ister. Anvar'ın bu beklentileri, yalnızca kişisel hırslından değil, daha rahat ve farklı bir hayat yaşama arzusundan da kaynaklanır.

Çekingen Anvar, dışarıdan bakıldığında kendine güvenen ve ne istediğini bilen bir kadın gibi görünse de bazı durumlarda çekingen davranır. Özellikle Mambet'in yanında onun sade ve mütevazı kişiliğinin etkisinde kalır. Duygularını her zaman doğrudan ifade edemez. İosif'in ilgisi karşısında da kararsızlık yaşar; onun sözlerinden etkilenmesine rağmen sınırı aşmak istemez. Bu çekingenlik, Anvar'ın aslında kendi isteklerinden tamamen emin olmadığını gösterir. Bir yandan daha seçkin bir hayatı özlerken diğer yandan sahip olduğu yaşamı ve Mambet'in dürüstlüğünü bütünüyle terk edemez. Bu nedenle davranışlarında zaman zaman tereddüt görülür.

Etkilenen Anvar, güçlü ve etkileyici kişiliklerden kolayca etkilenebilir. Özellikle kendine güvenen, makam sahibi ve dünyayı görmüş erkeklere karşı ilgisi vardır. İosif'in konuşma tarzı, konumu ve kendinden emin tavırları Anvar'ın dikkatini çeker. Bu nedenle zaman zaman Mambet'i onunla karşılaştırır. Mambet'in sakinliği ve sadeliği yanında İosif'in daha gösterişli ve güçlü görünmesi Anvar'ı etkiler. Ancak bu hayranlık onun Mambet'e olan bağlılığını tamamen ortadan kaldırmaz. Anvar'ın yaşadığı asıl sorun da burada ortaya çıkar: Bir tarafta çekici ve hareketli bir hayat arzusu, diğer tarafta dürüst ve güvenilir bir eş vardır.

Çelişkili Anvar'ın içinde iki farklı istek sürekli karşı karşıya gelir. Bir yandan daha rahat, gösterişli ve itibarlı bir hayat ister; diğer yandan Mambet'in dürüstlüğüne ve insanî değerlerine saygı duyar. Mambet'in sade yaşamından ve makam peşinde koşmamasından zaman zaman rahatsız olsa da onun iyi niyetli ve temiz bir insan olduğunu bilir. Bu nedenle kocasını tamamen küçümsemez; aksine onun daha iyi şartlarda yaşamasını ister. İosif'e duyduğu ilgi de bu çelişkiyi daha görünür hâle getirir. Anvar'ın karakterindeki bu ikilik, onu yalnızca hırslı bir kadın olmaktan çıkarır ve kendi istekleriyle değerleri arasında gidip gelen daha gerçekçi bir karakter hâline getirir.

Almagul

Almagul, coğrafya öğretmeni olarak çalışan, sakin, anlayışlı ve çevresindeki insanlara destek olan bir kadındır. Ailesine ve arkadaşlarına bağlıdır. Olaylara hemen tepki vermek yerine önce dinlemeyi ve anlamayı tercih eder. Arkadaş grubunda ortaya çıkan tartışmalarda tarafları birbirine karşı kışkırtmak yerine ortamı sakinleştirmeye çalışır. Bilgili ve gözlemci olması, olayları daha geniş bir açıdan değerlendirmesine yardımcı olur. Bununla birlikte Almagul yalnızca düşünceli bir öğretmen değildir; günlük hayatın gerektirdiği pratik çözümleri de bilir. İnsanlara yardım ederken duygularını ve gerçek hayatın koşullarını birlikte düşünür. Bu özellikleriyle arkadaş grubu içinde sakinleştirici ve dengeleyici bir rol üstlenir.

Destekleyici Almagul, çevresindeki insanların ihtiyaçlarını fark eden ve gerektiğinde onlara yardım eden biridir. Ailesine ve arkadaşlarına karşı ilgilidir. Bir sorun çıktığında hemen hüküm vermek yerine karşısındaki insanı dinlemeye çalışır. Arkadaş grubunda yaşanan gerginliklerde de insanları birbirine karşı kışkırtmak yerine ortamın sakinleşmesine yardımcı olur. Mambet ve diğer arkadaşlarıyla ilişkilerinde anlayışlı davranması, onun insanları olduğu gibi kabul ettiğini gösterir. Yardımı yalnızca sözle sınırlı değildir; gerektiğinde günlük işlerde de destek olur. Bu yönüyle Almagul, grubun içinde insanların kendilerini rahat hissedebildiği, güven veren bir karakterdir.

Bilgili Almagul, coğrafya öğretmeni olması nedeniyle dünyaya ve çevresine karşı meraklı ve bilgili bir kadındır. Dağların, ovaların ve farklı ülkelerin özellikleri hakkında bilgi sahibidir. Fujiyama adı verilen tepeyle ilgili konuşmada da bu özelliği görülür. Coğrafyaya olan ilgisi nedeniyle çevresindeki doğal alanlara yalnızca bir manzara olarak bakmaz; onları anlamaya ve adlandırmaya da çalışır. Ancak bilgisiyle övünen biri değildir. Sahip olduğu bilgileri günlük konuşmalarda doğal biçimde kullanır. Bu nedenle Almagul'un zekâsı, gösterişten çok olaylara bakışında ve çevresindeki dünyayı dikkatle değerlendirmesinde kendini gösterir.

Sakin Almagul, olaylar karşısında kolayca öfkelenmeyen ve düşünmeden hareket etmeyen bir karakterdir. Önce dinler, sonra düşünür ve gerektiğinde konuşur. Arkadaş grubunda tartışmalar başladığında da bu özelliğini korur. İnsanların öfkeyle söylediklerini hemen büyütmek yerine ortamı yumuşatmaya çalışır. Sakinliği pasiflik anlamına gelmez; gerektiğinde düşüncesini açıkça söyler. Özellikle arkadaşları arasındaki ilişkileri ve geçmişte yaşanan olayları değerlendirirken dikkatli davranır. Bu nedenle grubun içinde gerginliği azaltan ve olaylara daha serinkanlı bakabilen kişilerden biridir.

Uzlaştırıcı Almagul, insanlar arasındaki anlaşmazlıkların büyümesini istemez. Bu nedenle tartışmalar sırasında taraflardan birini açıkça desteklemek yerine herkesin ne söylemek istediğini anlamaya çalışır. İnsanlarla konuşurken kırıncı olmamaya dikkat eder. Onun uzlaştırıcı tavrı, özellikle arkadaş grubundaki gerilimli anlarda önem kazanır. Ancak herkesi memnun etmek için kendi düşüncelerinden vazgeçmez. Gerektiğinde sessizce gözlem yapar ve doğru zamanda müdahale eder. Bu özelliği sayesinde arkadaşları arasında denge sağlayan kişilerden biri olur.

Pratik Almagul, yalnızca düşünce ve duygularla hareket etmez; günlük hayatın gerektirdiği pratik çözümleri de önemser. Bir sorun karşısında uzun uzun yakınlamak yerine yapılabilecekleri düşünür. İnsanlara yardım ederken onların içinde bulunduğu gerçek şartları göz önünde bulundurur. Bu yönü, öğretmenlik mesleğinde de kendini gösterir. Bilgi sahibi olmanın yanında hayatın gerçeklerini anlamaya önem verir. Bu nedenle Almagul'un kişiliğinde sakinlik, akılcılık ve insanlara karşı anlayış birbirini tamamlar.

Aisha Apa

Aisha Apa, grubun eski öğretmeni ve öğrencileri üzerinde derin iz bırakmış saygın bir eğitimcidir. Öğrencileri için yalnızca ders veren bir öğretmen değil, gerektiğinde yol gösteren ve onları korumaya çalışan bir anne figürüdür. Yıllar geçmesine rağmen öğrencileriyle arasındaki bağ kopmamıştır. Onların hayatlarını, başarılarını ve yaptıkları seçimleri yakından takip eder. Sabır'ın yaşadığı olaylar karşısında duyduğu üzüntü, öğrencilerine ne kadar bağlı olduğunu gösterir. Aisha Apa'nın kişiliğinde şefkat, bilgelik ve sorumluluk duygusu bir arada bulunur. Öğrencilerinin başarılı olmalarıyla gurur duyar; ancak onların yanlış yaptığını gördüğünde bunu kabullenmekte zorlanır. Özellikle Sabır'ın yalnız bırakılması, onun geçmişte yaşananları yeniden sorgulamasına neden olur.

Şefkatli Aisha Apa, öğrencilerine karşı her zaman ilgili ve koruyucu davranır. Onların yalnızca eğitimleriyle değil, hayatlarıyla da ilgilenir. Öğrencilerinin sorunlarını dinler, gerektiğinde onlara yol gösterir ve zor zamanlarında yanlarında olmaya çalışır. Bu nedenle öğrencileri için zamanla bir öğretmenden çok anne gibi bir konuma gelir. Savaş yıllarında genç öğrencilerinin cepheye gitmek istemesi karşısında yaşadığı korku da onun bu koruyucu yönünü gösterir. Onları kaybetmekten korkmasına rağmen kararlarına saygı duymak zorunda kalır. Yıllar sonra hepsinin sağ salim döndüğünü hatırlaması, bu öğrencilerin onun hayatındaki yerini açıkça ortaya koyar.

İlkel Aisha Apa, zor kararlar karşısında sorumluluk duygusuyla hareket eder. Öğrencileri savaşa gitmek istediklerinde onları engellemek ister; çünkü genç yaşta cepheye gitmelerinden korkar. Ancak onların kararını ve dönemin koşullarını dikkate alarak gerekli işlemleri yapar. Bu karar onun için kolay değildir. Sorumluluklarını yerine getirirken kendi duygularıyla da mücadele eder. Öğrencilerinin hayatını etkileyen kararlar konusunda dikkatlidir ve verdiği kararların sonuçlarını yıllarca taşır. Bu yönüyle Aisha Apa, görevini yerine getirirken insanî duygularını da göz ardı etmeyen bir öğretmendir.

Bilge Aisha Apa'nın bilgeliği yalnızca öğretmenlik deneyiminden değil, uzun yıllar boyunca insanları gözlemlemesinden ve yaşadıklarından kaynaklanır. Öğrencilerinin zaman içinde nasıl değiştiğini görmüş, onların başarılarına ve hatalarına tanıklık etmiştir. Bu nedenle insan karakterini ve hayatın zorluklarını iyi bilir. Yıllar sonra eski öğrencileri bir araya geldiğinde, onların geçmişteki hâlleriyle bugünkü davranışları arasındaki farkı fark eder. Sabır'ın başına gelenleri konuşurken yaşadığı üzüntü de onun olaylara yalnızca geçmişte yaşanmış bir mesele olarak bakmadığını gösterir. Aisha Apa için insanın yaptığı seçimlerin ahlaki bir sorumluluğu vardır.

Adaletli Aisha Apa, dürüstlüğe ve adalete büyük önem verir. Öğrencilerinin başarılarıyla gurur duysa da onların yanlışlarını görmezden gelmez. Özellikle Sabır'ın arkadaşları tarafından yalnız bırakılması onu derinden üzer. Öğrencilerinin yıllar içinde iyi yerlere gelmiş olmaları onun için tek başına yeterli değildir; onların nasıl insanlar oldukları da önemlidir. Bu nedenle makam, meslek veya başarıdan çok vicdan ve dürüstlüğü değerli bulur. Sabır'ın yaşadığı haksızlıkları hatırladığında öğrencilerinin davranışlarını sorgulaması, onun adalet duygusunun ne kadar güçlü olduğunu gösterir.

TEMALAR

Kusurlar:

Hırs

Hırs, romandaki bazı karakterlerin yaşamında önemli bir yer tutar. İosif ve İsabek, mesleklerinde yükselmiş, başarılı olmuş ve toplumda saygın bir konuma gelmiş kişilerdir. İosif doktora yapmış, bilimsel çalışmalar yürütmüş ve akademik çevrede önemli bir yere ulaşmıştır. Sahip olduğu unvanı ve konumu önemser. Pikniğe bile resmî kıyafetlerle gelmesi ve kendisine "İosif Tataevič" diye hitap edilmesini istemesi, statüsüne verdiği önemi gösterir. İsabek de uluslararası gazeteci olmayı istemiş ve sonunda bu amacına ulaşmıştır.

Gülcan'ın tiyatrodaki önemli roller üstlenme isteği ve Anvar'ın Mambet'in de İosif veya İsabek gibi başarılı olmasını istemesi, hırsın diğer örnekleridir. Dosbergen de köyde başarılı ve saygın bir kişi olmak ister. Çok çalışarak güzel bir ev yaptırır, araba ve iyi eşyalar alır ve rahat bir hayat kurar. Buna karşılık Mambet, makam, para ve gösteriş peşinde değildir.

Ona göre insanın gerçek değeri sahip olduğu unvanlardan veya toplumdaki konumundan değil, dürüstlüğünden, iyiliğinden ve insanî özelliklerinden gelir. Böylece eser, çalışıp başarılı olmanın olumlu yönlerini kabul ederken, hırsın yalnızca statü ve dış görünüme bağlanmasının insanî değerleri geri plana itebileceğini gösterir.

Örnek Sahne: İosif, bilim doktoru olduğunu ve araştırmalarıyla meşgul bulunduğunu söylediğinde Anvar, Mambet'in de doktora yapabileceğini ve hatta kimsenin okumadığı bir tez yazarak bilim doktoru olabileceğini söyler. Bu söz İosif'i rahatsız eder. İosif, yaptıkları çalışmaların gerçekten bilim için olduğunu savunur. Ardından arkadaşları tezinin konusunu sorar. İosif, ülkenin güneyinde farklı ırk ve etnik gruplar

arasındaki evlilikleri sosyolojik açıdan incelediğini ve enternasyonalizmin komünizmin temel ilkelerinden biri olduğunu açıklar. Mambet ise onun “bilim” anlayışıyla alay eder. Bunun üzerine İosif, Mambet’in bilimsel çalışmadan ne anladığını sorar. Mambet sakın bir şekilde ortaokulda tarih öğretmeni olduğunu ve tarihi yalnızca kuru bir olaylar dizisi olarak değil, bir hayat okulu olarak gördüğünü söyler. Bu konuşma, İosif’in akademik unvan ve statüye verdiği önemi, Mambet’in ise insanî ve ahlaki değerleri daha üstün tuttuğunu gösterir.

İhanet

İhanet, insanlar arasındaki güveni ve bağlılığı zedeleyen davranışlarla ortaya çıkar. Bir insanı aldatmak, zor zamanında yalnız bırakmak, kendi çıkarını onun zararına olacak şekilde öne çıkarmak veya haksızlığa uğradığında onu savunmamak ihanetin farklı biçimleridir. Ancak ihanet her zaman açık bir davranış şeklinde ortaya çıkmaz. Bazen korku, çıkar kaygısı veya sessizlik de aynı sonucu doğurabilir. Böyle bir tutum, insanlar arasındaki güveni sarsar ve ilişkilerde kalıcı yaralar bırakır.

Sabyr’ın yaşadıkları, romanda ihanet temasının en belirgin örneklerinden biridir. Savaşın sonra yetenekli bir şair olarak tanınmasına rağmen şiirleri yanlış anlaşılır ve siyasi anlamlar taşıdığı düşünülerek şüpheyle karşılanır. Tutuklanması ve okuldan uzaklaştırılması, onun yalnızca mesleki hayatını değil, insanlarla olan ilişkilerini de etkiler. Serbest bırakıldıktan sonra hayatını yeniden düzene sokmakta zorlanır; alkol bağımlılığı nedeniyle düzenli bir işte çalışamaz ve giderek toplumdan uzaklaşır. Ancak Sabyr’ın yaşadığı yıkım yalnızca kurumların baskısından kaynaklanmaz. Arkadaşlarının onu kritik bir dönemde yeterince savunmaması da bu süreçte önemli bir rol oynar.

İhanet teması romanda aynı zamanda vicdan ve sorumluluk kavramlarıyla birlikte ele alınır. Yıllar sonra arkadaşlar Sabyr’ın başına gelenleri konuşurken herkes olaylara farklı bir açıdan yaklaşır. İosif, Sabyr’ın okuldan uzaklaştırılmasında İsabek’in yazılarının etkili olduğunu söyler. İsabek ise kararın arkasında İosif’in bulunduğunu savunur. Mambet ise her ikisinin de sorumluluğu başkasına yüklediğini düşünür ve asıl sorunun Sabyr’ın yanında zamanında kimsenin yeterince durmaması olduğunu hatırlatır. Böylece “Sabyr’a kim ihanet etti?” sorusu, grubun kendi geçmişleriyle yüzleşmesine dönüşür.

Eser, insanların zor zamanlarda verdikleri kararların uzun yıllar sonra bile unutulmayacağını gösterir. Sabyr’ın şiirlerindeki samimiyet ve savaşın ardından yaşanan acıları anlatması anlaşılacak yerine şüpheyle karşılanır. Arkadaşlarının korku, kıskançlık veya kendi konumlarını koruma isteği nedeniyle ona sahip çıkmaması, Sabyr’ın yalnızlığını daha da derinleştirir. Sonunda yaşananlar yalnızca onun hayatını değil, arkadaşlar arasındaki güveni de bozar. Böylece ihanet, bir insanın açıkça zarar görmesinden çok, haksızlık karşısında sessiz kalmanın ve insanî sorumluluğu yerine getirmemenin sonuçları üzerinden gösterilir.

Örnek Sahne: Savaşın sonra arkadaşların her biri farklı bir alana yönelir. Sabyr ve İsabek edebiyat, İosif tarih, Dosbergen ise ziraat alanında eğitim görür. Sabyr kısa sürede güçlü şiirleriyle tanınır. Şiirlerinde savaşta ölen gençleri, geride kalanların acısını ve hayatta kalmanın getirdiği suçluluk duygusunu anlatır. Ancak yetkililer bu şiirlerde farklı anlamlar arar ve bazı dizeleri siyasi bir eleştiri olarak yorumlar. Sonunda Sabyr tutuklanır ve okuldan uzaklaştırılır. Bu süreçte arkadaşları da onu gerektiği gibi savunmaz. Yıllar sonra dağın tepesinde yeniden bir araya geldiklerinde, Sabyr’a kimin ihanet ettiği sorusu ortaya çıkar. İosif, İsabek’in yazdığı yazıların bu olayda etkili olduğunu söyler. İsabek ise sorumluluğun İosif’e ait olduğunu savunur. Mambet ise asıl sorunun herkesin Sabyr’ı zamanında yalnız bırakmış olması olduğunu hatırlatır. Böylece geçmişte yaşanan olaylar yeniden gündeme gelir ve her biri kendi payına düşen sorumlulukla yüzleşmek zorunda kalır. Sabyr’ın şiirlerine duydukları hayranlık, kıskançlık, korku ve suskunlukla gölgelenmiştir. Arkadaşlık bağlarının zayıflaması, yalnızca açıkça yapılan bir kötülükten değil, gerektiği anda birbirlerine sahip çıkmamalarından da kaynaklanır.

Eşler Arasında Sadakatsizlik

Eserde evlilikte sadakatsizlik, açık bir aldatmadan çok, karakterlerin evlilikleri dışında taşıdıkları duygular ve kurdukları yakınlıklar üzerinden işlenir. Almagul ile Mambet’in geçmişte birbirlerine karşı duydukları sevginin tamamen sona ermemiş olması, savaş ve evlilik nedeniyle yarım kalan ilişkilerinin izlerini taşır. Yıllar sonra yeniden karşılaştıklarında geçmişini hatırlamaları, her ikisinin de başka insanlarla kurduğu hayatın içinde eski duyguların hâlâ bir karşılığının bulunduğunu gösterir. Bu durum, geçmişte yaşanan bir aşkın mevcut evlilik üzerindeki etkisini ortaya koyar.

Anvar ile İosif arasındaki ilişki ise sadakatsizliğin daha farklı bir boyutunu gösterir. Anvar, Mambet'in sade yaşamından ve toplumdaki konumundan zaman zaman hoşnutsuzluk duyar; İosif'in başarısı, özgüveni ve sahip olduğu statü ona çekici gelir. İosif de Anvar'a karşı ilgisini gizlemez. Aralarındaki konuşmaların gizli tutulmasını istemesi, Anvar'ın bu yakınlığın kendi evliliği açısından sorun yaratabileceğinin farkında olduğunu gösterir. İosif'in Anvar'ı birlikte yolculuğa davet etmesi ve ona fiziksel olarak yaklaşılmaya çalışması ise bu sınırın daha da zorlandığını ortaya koyar.

Bu ilişkiler üzerinden eser, sadakatsizliği yalnızca gerçekleşmiş bir ilişki olarak değil, evlilik içinde güvenin zedelenmesine yol açabilecek gizli duygular ve sınırları aşan yakınlıklar açısından ele alır. Karakterlerin geçmişten taşıdıkları duygular ile mevcut evlilikleri arasındaki gerilim, aşk, bağlılık ve kişisel arzular arasındaki çatışmayı görünür hâle getirir.

Örnek Sahne: Anvar, İosif'ten kendisine ve Mambet'e şehirde bir hayat kurmaları konusunda yardımcı olmasını ister. Konuşma sırasında İosif gibi bir erkekle evlenememiş olmaktan duyduğu pişmanlığı dile getirir ve İosif'in eşi Masuda'yı kıskandığını söyler. Bu sözler, Anvar'ın kendi evliliğiyle ilgili memnuniyetsizliğini ve İosif'e duyduğu ilgiyi ortaya çıkarır. İosif de Anvar'a karşı ilgisini gizlemez ve onun gibi bir kadının olmadığını söyler. Ardından Anvar'ı on beş günlük bir yolculuğa davet eder ve ona sarılmaya çalışır. Anvar ise geri çekilerek, "Bu sözler aramızda kalsın; Mambet duymamalı," der. Bu sahne, Anvar'ın evliliği ile İosif'e duyduğu ilgi arasındaki çatışmayı açıkça gösterir. Anvar sınırı aşmaktan kaçınsa da konuşmanın gizli kalmasını istemesi, aralarındaki yakınlığın evlilik açısından sorunlu bir noktaya ulaştığını gösterir. Eserde böylece sadakatsizlik, gerçekleşmiş bir ilişkiden çok bastırılmış arzu, gizli yakınlık ve evlilikte yaşanan duygusal uzaklaşma üzerinden işlenir.

AHLAK

"Gerçek" İnsan Olmak

Eserde "büyük" veya "gerçek" insanın kim olduğu sorusu, karakterlerin yaşam anlayışlarını karşı karşıya getirerek ele alınır. İosif ve İsabek için insanın başarısı büyük ölçüde mesleki konumu, toplumsal saygınlığı, sahip olduğu unvanlar ve elde ettiği başarılarla ölçülür. Buna karşılık Mambet, insanın gerçek değerinin dışarıdan görülen başarılarla belirlenemeyeceğini savunur. Ona göre insanı değerli kılan şey dürüstlüğü, iyiliği, sevgisi, vicdanı ve başkalarına karşı sorumluluk duygusudur. Sabyr'ın şiirlerinde de benzer bir anlayış görülür. Ona göre insan, hayatın zorlukları karşısında sabırlı ve cesur olmalı, başkalarının acısını anlayabilmeli ve gerektiğinde onlara yardım edebilmelidir.

Bu nedenle eserde "büyük insan" olmak, yalnızca başarılı veya toplumda yüksek bir konuma sahip olmak anlamına gelmez. Asıl mesele, sahip olunan imkânların ve yeteneklerin nasıl kullanıldığıdır. Bir insan bilimsel bir unvana, yüksek bir makama veya toplumsal saygınlığa sahip olabilir; ancak bunlar tek başına onun ahlaki açıdan değerli olduğunu göstermez. Aytmatov, dış başarı ile insanî değer arasındaki bu farkı özellikle İosif ile Mambet arasındaki karşıtlık üzerinden ortaya koyar. Mambet için insanın gerçek büyüklüğü, başkalarına karşı tutumunda ve zor durumlarda nasıl davrandığında ortaya çıkar. Eser böylece okuyucuyu, "Başarılı bir insan olmakla gerçekten iyi bir insan olmak aynı şey midir?" sorusu üzerinde düşünmeye yöneltir.

Örnek Sahne: Mambet, İosif'in doktora tezinin bilimsel değerini sorguladığında İosif doğrudan cevap vermek yerine Mambet'in hayat anlayışını eleştirir. Mambet ise hayattan beklentisinin iyilik, dürüstlük ve sevgi olduğunu söyler. İosif bu değerleri basit Hristiyan kavramları olarak küçümser. Bunun üzerine Mambet, Tolstoy'un kendisini hiçbir zaman övmemesini ve ünlü müzisyen Albert Schweitzer'in mesleğini bırakıp tıp eğitimi alarak Afrika'da insanlara hizmet etmesini örnek gösterir. Ona göre merhamet ve iyilik soyut düşünceler değildir; insanın davranışlarında karşılığını bulması gereken temel değerlerdir. Mambet kendi öğretmenlik anlayışını da bu düşünceyle açıklar: Amacı yalnızca öğrencilere tarih öğretmek değil, onları dürüst, onurlu ve sorumluluk sahibi insanlar olarak yetiştirmektir. Konuşmanın sonunda İosif, Mambet'in sözlerinin değerini kabul eder. Bu sahne, eserde gerçek insan olmanın makam, unvan veya başarıdan çok ahlaki karakter ve insanlara karşı sorumlulukla ölçüldüğünü açıkça ortaya koyar.

Sorumluluk

Eserde sorumluluk, insanın yaptığı davranışların sonuçlarını düşünmesi ve ortaya çıkan sonuçları üstlenmesi üzerinden ele alınır. Dağın tepesinde taş atılması başlangıçta sıradan bir eğlence gibi görünür. Ancak atılan taşlardan birinin aşağıdaki yolda bulunan bir insanın ölümüne yol açması, karakterleri yaptıklarıyla yüzleşmek zorunda bırakır. Hiçbiri bilerek bir insanı öldürmek istememiştir; ancak düşünmeden yaptıkları bir hareket telafisi mümkün olmayan bir sonuç doğurmuştur. Aytmatov böylece kötü niyetin bulunmamasının insanı sorumluluktan kurtarmadığını gösterir.

Sorumluluk meselesi, karakterlerin olay karşısındaki tutumlarında daha da belirginleşir. Gerçeğin ortaya çıkmasından sonra Mambet polise her şeyi anlatmaları gerektiğini söyler. İosif ise cezalandırılmaktan ve olayın kendi hayatlarını, işlerini ve itibarlarını etkilemesinden korkar. Bu nedenle gerçeği gizlemeyi veya suçu bir kişinin üzerine atmayı düşünür. Dosbergen de kadınların olay sırasında orada olmadığını söylemeyi önerir. Böylece mesele yalnızca taşın neden olduğu ölüm olmaktan çıkar; insanların yaptıkları bir hatanın sorumluluğunu kabul edip etmeyecekleri sorusuna dönüşür.

Aytmatov bu olay üzerinden vicdan, dürüstlük ve ahlaki cesaret kavramlarını da sorgular. İnsan, davranışlarının başkalarına verebileceği zararı düşünmeli ve ortaya çıkan sonuçlarla karşılaştığında sorumluluktan kaçmamalıdır. İosif'in tutumu, kişinin kendi konumunu ve geleceğini korumak için gerçeği gizlemeye çalışmasının yeni bir ahlaki sorun yaratabileceğini gösterir. Bu nedenle sorumluluk yalnızca yapılan bir hatayı kabul etmek değil, zor bir durumda doğru olanı yapabilmek ve bunun bedelini göze alabilmektir.

Örnek Sahne: Dağın tepesinde Dosbergen yanlarına gelen adama sertçe çıkışır. Polis tarafından gönderilen ormancılık görevlisi, dağdan kopan bir taşın aşağıdaki yolda bulunan bir adamın ölümüne neden olduğunu anlatır. Ölen adam, evlenmek üzere olduğu kadınla birlikte şehirde nikâh işlemlerini tamamlamak için yola çıkmıştır. Polis, taşın dağdan düştüğünü düşündüğü için görevliyi olay yerine göndermiş ve gruptaki insanların bölgeden ayrılmamasını istemiştir. Bunun üzerine arkadaşlar ne yapacaklarını tartışmaya başlar. Mambet polise gerçeği söylemeleri gerektiğini savunur. İosif ise cezalandırılmaktan korkarak gerçeği gizlemenin veya suçu bir kişinin üzerine atmanın yollarını düşünür. Dosbergen de kadınların olay sırasında orada olmadığını söylemeyi önerir. İosif daha sonra şehre gitmek üzere ayrılır ve herkesi koruyacağını söyler. Guljan, İsabek ve Anvar da dağdan ayrılır. Mambet ile Almagul ise orada kalır; daha sonra Dosbergen geri döner. Bu sahne, insanların yaptıkları bir davranışın sonuçlarıyla karşılaştıklarında sorumluluk almak ile kendilerini kurtarmaya çalışmak arasında kaldıklarını gösterir.

Uzlaşma

Eserin Kırgızca adı *Fudziyamadağı kadir tün* (*Fujiyama'daki Kutsal Gece*), uzlaşma temasına dinî ve felsefi bir anlam kazandırır. Başlıktaki *kadir tün* ifadesi, İslam geleneğindeki Kadir Gecesi'ni çağırıştır. Kadir Gecesi, insanın dua ettiği, Allah'a yöneldiği ve kendi hayatını sorguladığı kutsal bir gece olarak kabul edilir. Fujiyama ise Japon kültüründe kutsal kabul edilen ve insanların manevi olana yöneldiği bir dağdır. Bu iki farklı kutsallık anlayışının aynı başlıkta buluşması, eserin yalnızca insanlar arasındaki çatışmaları değil, farklı düşünce ve inançlar arasında ortak bir anlam arayışını da ele aldığını düşündürür.

Uzlaşma teması, karakterlerin hayata, insanın değerine, ahlaka ve sorumluluğa ilişkin farklı görüşlerinde belirginleşir. İosif, İsabek, Mambet ve diğer karakterler aynı geçmişi paylaşımlarına rağmen başarı, kariyer, bilim, toplumsal konum ve insanî değerler konusunda farklı düşünürler. Dağın tepesindeki buluşma, onları yıllar sonra yeniden bir araya getirirken geçmişte yaşanan olayları da yeniden gündeme getirir. Özellikle Sabyr'ın başına gelenler üzerine yapılan tartışmalar, arkadaşların kendi tutumlarını ve geçmişteki sorumluluklarını sorgulamalarına yol açar. Bu nedenle uzlaşma, herkesin aynı düşünceyi benimsemesi anlamına gelmez. Daha çok, farklı görüşlere sahip insanların birbirini dinleyebilmesi, geçmişteki hataları kabul edebilmesi ve ortak bir insanî zeminde buluşabilmesi anlamına gelir.

Karakter adları da eserdeki dinî ve ahlaki çağrışımları güçlendirir. Ayşe Apa adı İslam geleneğindeki Hz. Aişe'yi; İosif adı Hz. Yusuf'u; Mambet ise Kırgızcadaki *Mukambet*, *Mahmat*, *Mamat* biçimleriyle Hz. Muhammed'i çağırıştır. Sabyr adı ise Arapça *sabr* sözcüğünden gelir ve sabır, dayanıklılık anlamlarını taşır. Bu adların aynı anlatıda bir araya gelmesi, farklı dinî ve kültürel çağrışımların ortak bir zeminde buluşmasını sağlar. Bununla birlikte, bu bağlantıları kesin bir yazar niyeti olarak değil, eserin dinî ve felsefi boyutlarını açıklamaya yardımcı olan bir yorum olarak değerlendirmek daha doğru olur.

Eserdeki uzlaşma düşüncesi, farklı dünya görüşleri arasında ortak bir insanlık anlayışı arayışıyla da bağlantılıdır. Karakterler bilim, ideoloji, din, ahlak ve insan doğası üzerine tartışırken birbirlerinden oldukça farklı düşünürler. Mambet vicdanı, iyiliği ve insanî değerleri öne çıkarırken İosif daha çok bilimsel başarıya, toplumsal konuma ve ideolojik düşüncelere dayanır. Ancak bu farklılıklar, ortak bir insanî zeminin tamamen ortadan kalktığı anlamına gelmez. Aksine, karakterlerin karşı karşıya gelmesi onları kendi düşüncelerini yeniden değerlendirmeye zorlar. Eser böylece gerçek uzlaşmanın tek bir görüşün diğerlerine üstün gelmesiyle değil, diyalog, karşılıklı anlayış ve insanî sorumluluk yoluyla mümkün olabileceğini düşündürür.

Örnek Sahne: Dosbergen, dağın karşısındaki Kırgız tepesine karısı Almagul'un "Fujiyama" adını verdiğini anlatır. Coğrafya öğretmeni olan Almagul'un tepelere ve bozkırlara isim vermeyi sevdiğini söyler. Dosbergen "Fujiyama" adını doğru telaffuz edemese de Almagul'un bu adın kutsal ve manevi anlam taşıyan bir dağa gönderme yaptığını söylediğini belirtir. İosif Tataeviç de bir önceki yıl Japonya'ya gittiğini ve Fujiyama'yı uzaktan gördüğünü anlatır. İsabek ise inanışa göre dindar Budistlerin Tanrı'ya yaklaşmak için Fujiyama'ya çıktığını söyler. Bu konuşma, farklı coğrafyalara ve inançlara ait kutsallık anlayışlarını aynı anlatı içinde bir araya getirir. Böylece dağ, karakterlerin yalnızca bulunduğu bir yer olmaktan çıkar; farklı düşüncelerin, inançların ve hayat anlayışlarının karşılaştığı sembolik bir mekâna dönüşür.